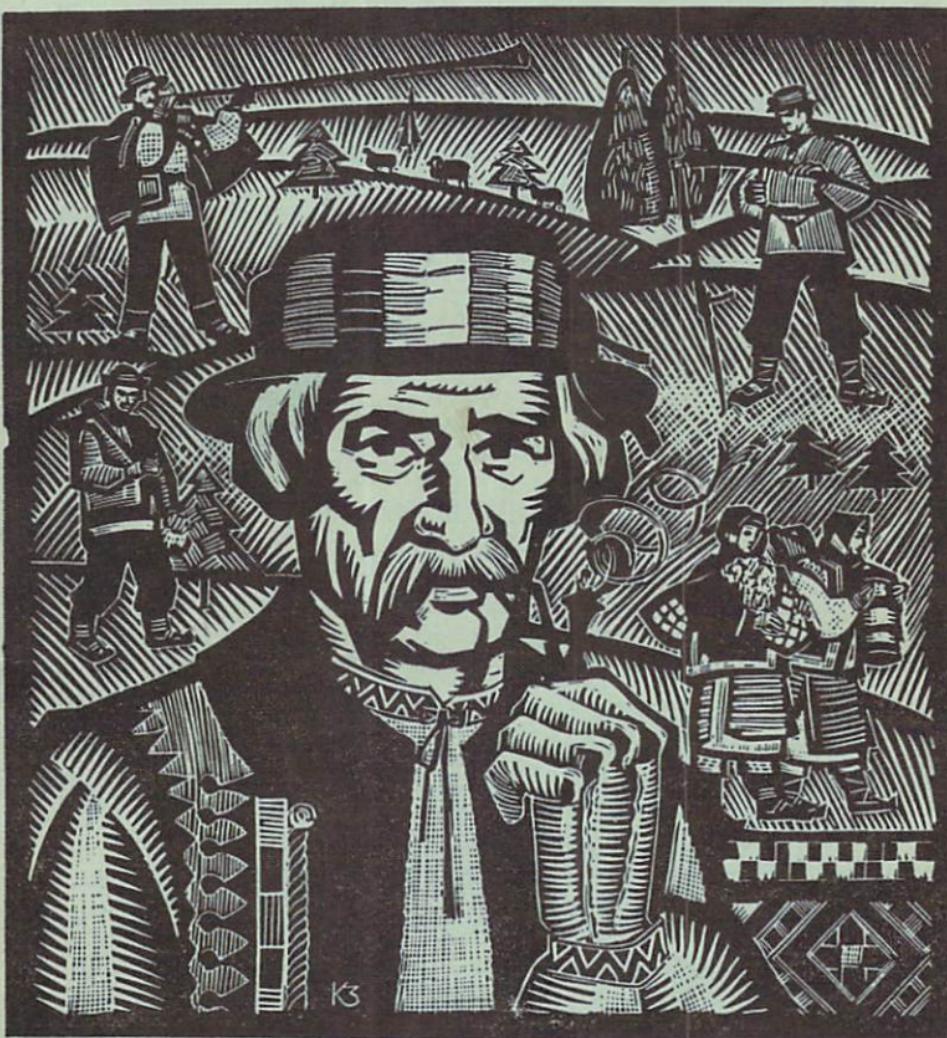

О. ОЛЕСЬ

13

НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ

Українське Світове Об'єднання Гуцулів
(У.С.О.Г.)

Ukrainian World Consolidation of Hutsuls
(U.W.C.H.)

Лише одним плясм, з братерською згодою, синонаємо наші завдання.

О. ОЛЕСЬ

На Зелених Горах

ВИДАННЯ „ДНІПРОСОЮЗА“.

Головний склад:

- 1) Київ, Дніпросоюз, Інстітутська вул. 4;
- 2) Станіславів, Дніпросоюз, вул. Й. Франка 13

Вальдгайм-Еберле, Тов. акц.
ВІДЕНЬ, VII.

Ціна 2 гривні 20 кот.

В моїй душі гремлять перуни,
Мій мозок ріжуть блискавки...
О, де ви, де ви, злотні струни,
Шаблі кобзарської руки?..

Розвійте ніч, зметіть пороги,
Розбийте пута хоч на мить,
Бо гнівна пісня без дороги
Мені все серце спопелить...

Ні, тихо, тихо, струни, грайте
У сей страшний, проклятий час

I ч.

I

Країно див! Далека мріє,
Зелена казко серед гір,
Де вітром дух наш вільний віє,
На гори загнаний, як звір;

Де, ніжний, крила простягає
Вночі над тишиою осель,
А вранці соколом літає,
Або голосить серед скель;

Де голод він пустив до хати,
Де дав він тіло розп'ясти,
Щоб тільки скарби заховати,
Щоб тільки душу зберегти.

• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •

II

На храм збіраються гуцули;
Встають до ранньої зорі,
Виймають ремені *), кресані,
Тобівки файні, киптари.

Давно, давно гуцулки встали,
Шумлять—щебечуть говіркі...
Як мак червоний, в барвних строях,
І в огальонах, як зірки.

Як сарни, сходять полохливо,
Мов квіти, в доли з гір ідуть,
То зникнуть в травах на хвилину,
То знов під сонцем розцвітуть.

Іде, жартує з ними легінь,
В руці у його томірець
І фист на збоченій кресані,—
Співак, музика і стрілець.

*) Провінціаліами пояснені в кінці книжки.

По всій Гуцульщині зеленій
Гудуть чутки про юнака...
Ніхто не зможе в танцях, співах
Перемогти чарівника.

Хто вміє стільки коломийок?
Хто так прикаже до ладу?
І хто так палко поцілую
В уста гуцулку молоду?

На крилах сизого туману
Летить з землі рожевий сон,
І сонце кинуло на гори
Вогняно—злотний огальон.

З кущів Лісниці виглядають,
До себе легіння зовуть...
То руки з усміхом простягнуть,
То враз туманом попливуть.

Вже сонце високо на небі,
Вже в бубни Черемош гуде,
Цвіте Гуцульщина квітками,
На храм Гуцульщина іде!

Безводня, Ільда і Синиця,
Магорка, Вінчя і Пушкар,—
Немов розсипали коралі,
Що в долі котяться з під хмар.

III

Мовчить Гуцул, мов уст не має,
І мовчки вище в гори йде,—
За його гірський ліс співає,
За його Черемош гуде.

За його гори ладан курятъ,
І камінь чайкою кричить...
Він тільки плаче, як одуржть,
Він тільки терпить та мовчить...

Мовчить Гуцул, мов уст не має,
І далі, вище в гори йде,—
За його гірський ліс співає,
За його Черемош гуде.

Хоч злидні взяв Гуцул до хати,
 Хоч жити став в гнізді орла,
 Ale над ним природа-мати
 З любовою руки простягла.

Там стали гори, як тітани,
 На варті волі і краси,—
 Там, наче сизі океани,
 Шумлять незаймані ліси.

Там струмень голубом туркоче,
 Там дивна папороть цвіте,
 Там ніжна мавка в срібні ночі
 Вінок на голову плете.

Там під смерекою густою
 Чугайстер мавку стереже,—
 I враз знімається стрілою,
 Біжить, рогочеться і рже!

Давно він зник уже в прасторах,
Великим білим птахом зник,
А ще гремить, як грім по горах,
Його веселий хижий крик.

Там Водяник людей мороче
І гріє руки крижані,
Коли рибалки серед ночі
Запалять весело огні.

Там свистом Лісовик скликає
Ведмедів, рисів і вовків,
А сарн Лісовка напуває
З криниць емерекових лісів.

Вночі, як місяць випливає,
Мавки танцюють свій танок,
Ім вітер тихо трембітає.
І в лад припlesкує струмок.

Там люде, духи і камінне
Віки живуть життем одним,---
Одно проймає всіх промінне
І в'яже з лісом віковим.

Полонинський день світає,
 Полонинський дивний день!
 Вже трембіта трембітає,
 Вже шумить поток пісень.

На Синиці, на Безводні,
 На всіх горах рушив лід.
 Полонинський Хід сьогодні,
 Полонинський дивний Хід!

Ржанне коней, рев маржини,
 Псів схвильованих виття...
 Дивний ранок Полонини,
 Полонинського життя.

„Віо, гайда, гей!“ гукають,
 В роги грають стадарі,
 Козарі з крісів стріляють,
 Дзвінко свищуть вівчарі.

„Гей, зелена Полонино,
Чи збулася ти зіми?
Вью, худобо! Гей, маржино,
На шовкові килими“!

Полонинський Хід рушає,
Полонинський Хід іде,—
Вся Гуцульщина співає,
Вся Гуцульщина гуде!..

...А вгорі, на сизих горах,
Ледве морок ночі зник,
Рано, рано встав на зорях
Багат,—дивний чарівник.

Вже палає ватра в стаї
І лягає сизий дим,
Мов кружляють птахів зграї,
По над озером блідим.

І синіє Полонина,
І радіє „депутат“
Збережеться вся маржина,
І великий буде дат!

З гуком пісні голосної,
 На дарабі стоячи,
 Аж до Вижниці самої
 Ідуть хлопці—плавачі.

І на голос їх здалека
 Озивається луна,
 Ім байдужа небезпека
 І негода не страшна.

Через скоки, через скелі,
 Як орли, вони летять...
 Ідуть легіні веселі,
 Громом в долах гуркотять !

Бачуть дівчину на кгруні,
 Квітку макову лісів.
 І до гірської красуні
 Обізвавсь плавацький спів:

„Молодих не жди до хати,
Нє марній, сватів ждучи..
Бо хто вміє так кохати,
Як кохають плавачі?!

На дарабу! разом з нами!
Поруч—з кермою в руках!
Погуляєш з плавачами
По бурхливих бурунах.“

Одвернулася красуня,
Одвернулася ясна.
І друга уже до кгруння
Лине пісня голосна:

„З плавачами на дарабі,
По бурхливих бурунах,
Не трястись беззубій бабі
З кочергою у руках.

На дарабах в повідь линуть
Тільки легіні—орли,
Тільки сміливі не гинуть
Серед темряви і мли!“

Ой, ще гори у темряві спали,
Та не спали тумани на них,—
Голосили, тужили, ридали,
Припадали до скель кам'яних.

Ой, злітались тумани до світу,
Ой, збіралися в хмару тяжку,
А вітри трембітали в трембіту
І скликали на раду гірку.

І на голос сумної трембіти,
На трівожний, розпачливий крик
Виглядала Лісовка крізь віти,—
І виходив з кущів Лісовик.

Наче велетень з білого снігу,
Прокидався Чугайстер зі сну,
Перекидував скелі з розбігу,
Перескакував прірву страшну.

І лісун, що без тіни був зроду,
Тремтючи, озиравсь навкруги,
І Русалки ховались у воду,
І під ними трясились береги.

А тумани по горах літали,
Наче зграї орлів молодих,
Голосили, тужили, ридали,
Припадали до гір кам'яних:

„Ой, сестриці, ой, братіки милі,
Прокидайтесь, співайте пісні
На глибокій, високій могилі,
На великій гуцульській труні.

Прокидайтесь, гори високі,
І фортеці будуйте міцні,
Розставляйте сторожі стоокі,
Роздавайте рожки голосні.

Прокидайтесь, сизі орлиці,
І з грудей своїх викинте нам
І заліза, і міді, і криці,
Щоб не бути без зброї рукам“.

І всі Духи на раду зібрались,
Злі і добрі зійшлися боги;
І у перше за вік привітались
Споконвічні страшні вороги.

VIII

Лежав ведмідь і спав в улозі,
Нё гнався Дідо ні за ким,—
Хто ж стелить хмари по дорозі
Конем, як вихорем, палким ?

Хто так нестрімно по горах
Біжить на змilenім коні,
Зникає кганею в просторах,
Літає з соколом вріvnі ?

Які дарунки долів темних
В оседки гірські він несе?
Чом не засне в лісах таємних,
Свого коня не попасе?

Спини коня! бо рвуться сили...
Впаде, і ти впадеш!.. Рідня
По вік не взнає від могили,
Чого ти гнав свого коня.

Аж він уже біля халуни.
Він тільки вигукнув: „війна“!
І виав з конем... Лежать два труни,
І з ними тайна мовчазна.

.
І підхопила крик луна...
І скрізь по горах покотилось:
„А-а! А-а

Стогне Черемош, лютує,
 В шумі білому шумить,
 Греблі, камені шматує,
 І орлом кудись летить.

Наче лицарь незрівняний
 Впав в бою і довго спав,
 І прокинувсь, наче п'яний,
 І крівавий бій згадав.

І підвівсь, і став на ноги,
 І на поле очі звів...
 Розстилаються дороги
 І пасеться кінь степів.

Рухом звіря молодого
 Він на огиря злетів,
 Свиснув соколом на його,
 І—на лютих ворогів!

І помісся кінь. Літає,
І хропе, і дико рже,
Гостру шаблю обминає,
Від багнета береже.

Наче в піні, в шумі білім
Гнівний Черемош летить,
На коневі посиблім
Лиц'єръ зранений сидить.

Шлях крівавий в долах в'ється,
Рипи, скоки навкруги...
Кров гаряча з його льеться
На холодні береги.

Стойть Чугайстер в пеклі мук,
Стойть сумний, як бранець,
В сльозах схилився на камбук
І дивиться на танець.

Мавки танцюють свій тавок,
В останній раз танцюють,
І кожну квітку і листок,
Прощаючись, цілють.

Лісовка сарну обняла
Тремтячою рукою,—
Одна стріла їх пройняла
Невтішною журбою.

Задумавсь мовчки Лісовик;
Стойть, як дуб похилий:
Навколо плач, і зойк, і крик...
І світ йому немилий.

В криніці плаває Бодяник,
Когось бласкати хоче.
О, легше вирвати язик,
На вік стулать очі!

Сидять, голосять дужче всіх
На березі Русалки...
Чому не виловили їх
Тій весни рибалки?!

І тільки Скарбник, наче звір,
Без шелесту ступає,
І глибше в землю, серед гір,
Великий скарб ховає.

Заплачте, смереки, і рученьки—віти
На віки, до суду на грудях складіть...
По горах, по долах заграйте, трембіти,
І Бога самого у серце вразіть.

Як люде оглухли, хай скелі ридають,
Хай камені плачуть, потоки, річки,—
Хай гори розбитими грудьми палають,
Як в храмі сумнім над труною свічки.

Хай небо застогне, хай зйдуться хмари
І слізьми затоплють улоги-яри,
Хай сонце застелить китайкою мари
І винесуть Мертву на крилах вітри.

Але, ви, пілати, що руки умили,
Що мовчки дивились на муки її,
Ні слова, ні руху!.. і геть від могили,
Як місце ще есть вам на рідній землі...

XVI... XVII

Нема того, за ким сумують доли,
Кого виспівують вітри,
Хто вже не вернеться ніколи
В оседки гірські—хутори.

Не чути вже його флояри,
Не льється пісня юнака...
Шуміть, смереки, плачте, хмари,
Як пух, о земле, будь легка!

XVIII

Квітки синеокі в потоках цвітуть,
Потоки широкі на гори пливуть,
Біліють, як білі лілеї, квітки,
І мають, як крила, на їх пелюстки.

Потоки широкі на гори біжать,
Квітки синеокі голосять, кричать...
В їх роси, в їх слози в великих очах,
З очей виглядає роспачливий жах.

А Голод голодний попереду йде
І з долів на гори потоки веде.
Наїться до схочу маленьких квіток
І сіру могилу насипе з кісток.

А у долах „рідний брат“
Вже „щасливий, вільний“:
На сумних руїнах хат
Плаче, божевільний.

На могилах рідних спить,
Землю—пух цілує.
То голосить, то кричить,
То щось зле віщує.

То бліді його уста,
Скривлені від гніву,
Ганять Бога і Христа
І Пречисту Діву...

Покинь їх, покинь їх! Нехай Фарісеї
 Вбивають і ставлять хрести...
 Ісусе, Ісусе! на горах лілеї,—
 Лілей захисти!

На горах білють під скелями квіти,
 За скелями вітер гуде,
 А Голод їх косить під згуки трембітні
 І в копи кладе.

Ісусе! Ісусе! вмірають лілеї...
 О, змилуйсь над ними, хоч Ти...
 Лежать океани любови Твоєї
 І ласки—світи.

О, змилуйсь, Ісусе! як хочеш, як знаеш...
 Вже нікуди литись дитячим слізозам.
 Чи може ти в синіх пустелях конаєш
 І слізи виплакуеш сам?..

Де ти, Мавко, гудулятко,
Немовлятко, янголятко,
В лісі темному знайшла?

Пригорнула, притулила,
Груди матері відкрила,
Повні нектару, тепла...

І завмерла молитовно...
Хоч в очах у тебе повно
Самоцвітної роси.

Хоч твої клянуться руки,
Що на холод, голод, муки
Ти дитину не даси.

Мавко, Мавко, близько люде...
Що, як прийдуть? ! горе буде!
О, тікай, тікай мерицій!

Ти не чуєш? Спиш ти може?
Ти холодна! Боже, Боже,
Ти замерзла! Боже мій!

Боже, Боже, що це в меню?
Мавко, Мавко, на кирею,
Вітер—кгуглю принесе.

Але в відповідь—ні слова...
Мов статуя мармурова...
Гуцуллятко груди ссе.

Дідо, Дідо! де ти, милий?
Чи чатуеш на стежках,
Чи зневірений, безсилій,
Гірко плачеш в камбуках?

Чи на кгрунь камінне зносиш,
Купчиш хмари на чолі,
Чи у долів ласки просиш
І плазуеш по землі?..

Чи вовком біжиш в простори
І прощаєшся навік?
Завалітсья, сизі гори,
Коли Дідо з вас утік!..

Досить, досить трембітати:
Груди зтомлені у край...
Розступися, земле-мати,—
Сизі гори поховай.

Хай лежить в сумній могилі,
Як в скарбниці, скарб віків,
Хай по ній гуляють хвилі
Новорождених степів.

Хай вночі в степи виходять
Духи гір напів живі,
Хай мерці що ночі зводять
Руки в ранах і крові.

Хай вінки Мавки сплітають
І танцюють свій танок,
Хай їм тихо трембітають
На трембітах із кісток.

Хай Мавки танок танцюють,
Хай мерці в могилах сплять,
Доки кінський біг почують,
Доки сурми загремлять!

P. 1915

Пояснення до „ЗЕЛЕНИХ ГІР“.

Ремінь — широкий ремінний пояс в оздобі.

Кресаня — бричка, капелюх.

Фист — оздоба на капелюху з орлиних пір то — що.

Тобівка файна — красива, гарна торбинка з боку.

Киптар — короткий білий, часом вишиваний, кожушок без рукавів.

Барвні строї — кольорові убрання.

Огальон — золота стрічка, якою прикрашують
убрання, а дівчата — чоло.

Дараба — пліт.

Кгугля — біла свитка.

Трембіта — велика довга сурма з кори.

Флояра — флейта.

Кріс — кремнева рушниця.

Маржина — товар, худоба.

Полонина — пасовиська на горах.

Стая — хата на полонині.

Полонинський хід, — гін худоби з центрального
місця на полонину.

Депутат — головний ватаг, старший пастух.

Дат — прибуток.

Скоки, рини — пороги, підводні камені.

Кгрунь — голі місця на горах.

Улоги — яри.

Камбук	— недорозвинена сосна.
Безводня	
Ільци	
Синиця	Гори Біля
Магорка	Криворівні.
Вінчя	
Пушкар	
Вижниця	— містечко на Буковині.
Осадки	— гірські хутори.
Кганя	— гірський орел.
Легінь	— молодий, вродливий парубок.
Чугайстер	— білий велетень, фазан.
Мавка	— фея, лісова русалка.
Лісниці	— духи, в образі паганок жинок, що іноді обертаються у вродливих дівчат.
Лісовик	— лисовий пан, господар лісу.
Дідо	— дух сили, оборонець гірських лісів.
Скарбник	— дух, що стоїть на варти скарбу.

